

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2021.gada 27.jūlijā Nr. 1-5/156

VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"

dpns@dpns.gov.lv

*Par cilvēktiesību nodrošināšanu
ilgstošas sociālās aprūpes un
sociālās rehabilitācijas institūcijā*

Tiesībsargs ir saņēmis un izskatījis iesniegumu (elektroniskā veidā), kurā tika norādīts uz cilvēktiesību iespējamiem pārkāpumiem VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca" Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā (turpmāk - Institūcija).

[1] Iesniegumā tika norādīts, ka kopš 2020. gada 14. marta, kad Latvijas teritorijā tika izsludināta ārkārtējā situācija un noteikti vairāki ierobežojumi, lai nepieļautu Covid-19 infekcijas izplatīšanos, visiem Institūcijas klientiem tika liegta iespēja atstāt Institūcijas teritoriju un arī tikties ar saviem piederīgajiem līdz pat 2021. gada jūlija mēnesim.

Iesniedzēja ieskatā ir tikušas pārkāptas Institūcijas klientu cilvēktiesības, nepamatoti ierobežojot viņu tiesības uzturēt saikni ar savām ģimenēm un draugiem, ka arī tiesības brīvi pārvietoties gan Institūcijas teritorijā, gan arī ārpus tās.

[2] Tiesībsarga biroja Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas Prevencijas daļas vadītāja Z.Rūsiņa, Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas Prevencijas daļas vecākā juriste S.Garsvāne, Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas Prevencijas daļas konsultante sociālajos jautājumos V.Sproģe-Saksone 2021. gada 13. jūlijā bez iepriekšējā brīdinājuma apmeklēja Institūciju.

Vizītes mērķis bija pārbaudīt ne tikai iesniegumā minēto informāciju par cilvēktiesību iespējamiem pārkāpumiem, bet arī iepazīties ar Institūcijā noteikto darba organizāciju Covid-19 infekcijas izplatības ierobežojumu laikā.

Vizītes dienā Tiesībsarga biroja pārstāvji tikās ar Institūcijas atbildīgajiem darbiniekiem, kā arī tika intervēti atsevišķi klienti, lai noskaidrotu viņu viedokli par Institūcijā noteiktajiem ierobežojumiem un arī sniegtajiem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem.

Vizītes laikā tika konstatēts, ka iesniegumā minētā informācija par to, ka Institūcijas klientiem ilgstoši tika liegta iespēja tikties ar saviem piederīgajiem, kā arī nav tikušas nodrošinātas tiesības brīvi pārvietoties, ir apstiprinājusies.

[3] Informējam, ka vēl 2020. gada 24. aprīlī tiesībsargs nosūtīja vēstuli visām ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām (kopumā - 151 institūcijai) Latvijā ar rekomendācijām, ka nosakot klientu tiesību ierobežojumus Covid-19 pandēmijas laikā ir jāievēro samērīguma princips. Turklāt arī Covid-19 pandēmijas laikā klientiem ir jānodrošina jēgpilnu nodarbību klāstu, regulāras pastaigas svaigā gaisā un arī iespēju turpināt uzturēt saikni ar saviem tuviniekiem.

Apmeklējot Institūciju 2021. gada 13. jūlijā, Tiesībsarga biroja pārstāvji secināja, ka tiesībsarga iepriekš sniegtās rekomendācijas nav tikušas ņemtas vērā.

Vizītes dienā institūcijā tika konstatēti vairāki vispārējiem cilvēktiesību standartiem neatbilstoši apstākļi attiecībā uz:

- klientu pārvietošanās ierobežošanu (lai mazinātu Covid-19 izplatību, institūcijas klientiem kopš 2020. gada marta mēneša tika aizliegts atstāt institūcijas teritoriju);
- klientu tiesību ierobežošanu attiecībā uz tikšanos ar saviem piederīgajiem (lai mazinātu Covid-19 izplatību, institūcijas klientiem kopš 2020. gada marta mēneša līdz 2021. gada 11. jūnijam tika liegta iespēja tikt ar saviem tuviniekiem);
- klientiem piedāvāto nodarbību un saturīga brīvā laika pavadīšanas iespēju trūkumu kopš Covid-19 pandēmijas sākuma laika;
- pastaigu svaigā gaisā neregulāru nodrošināšanu (Tiesībsarga biroja pārstāvji neguva pārlicību, ka pastaigas tiek nodrošinātas klientiem ar funkcionālajiem traucējumiem un gulošajiem klientiem);
- klientu privātuma nodrošināšanu istabās (vidēji klientu istabās ir izvietoti 3 līdz 5 klienti, kas rada ne tikai pārapdzīvotības sajūtu, bet arī ierobežo klientu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību).

Izvērtējot Institūcijas klientu tikšanās ar piederīgajiem kārtību (apstiprināta 2021. gada 11. jūnijā), tika secināts, ka tajā noteiktie ierobežojumi attiecībā uz klientu un viņu piederīgo tikšanos nav samērīgi (piemēram, tikšanās var notikt tikai vienu reizi divās nedēļās, ir noteikts arī tikšanās limits - 30 minūtes).

Saskaņā ar Institūcijas darbinieku sniegto informāciju klientu tikšanās klātienē ar piederīgajiem nav notikušas kopš Covid-19 pandēmijas sākuma 2020. gada 14. martā līdz pat 2021. gada 15. jūnijam. Iespēja tikt ar saviem piederīgajiem klātienē Institūcijas klientiem tiek nodrošināta kopš 2021. gada 16. jūnija, bet līdz tam komunikācija starp klientiem un piederīgajiem notika pārsvarā telefoniski.

[4] Nenoliedzami, ka visas personas, kuras saņem pakalpojumus ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, ir uzskatāmas par vienu no augsta riska grupām masveida saslimstībai ar Covid-19, tādēļ ikvienas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas administrācijai īpaša uzmanība ir jāvelta jautājumam par klientu tiesību uz veselības aprūpi nodrošināšanu ne tikai savlaicīgi un kvalitatīvi, bet arī ievērojot visas Veselības ministrijas sniegtās rekomendācijas.

Tomēr, no cilvēktiesību viedokļa raugoties, ir būtiski, lai personu tiesību ierobežojumi, kas kopš 2020. gada marta mēneša tiek piemēroti visu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem saistībā ar Covid-19 infekcijas izplatīšanos, būtu tiesiski un samērīgi, tādējādi nepieļaujot situācijas, kad klientiem varētu tikt nodarīts kaitējums.

Tādēļ ikvienā ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā kā viens no pamatjautājumiem ir izceļams informācijas pieejamības aspekts un izskaidrojošais darbs ar klientiem un viņu piederīgajiem. Visa aktuālā informācija par Covid-19 infekcijas ierobežojošajiem pasākumiem ir jānodrošina gan rakstveidā, izvietojot to pie informācijas stendiem institūcijā, gan arī mutiski, sniedzot skaidrojumu

ne tikai institūciju darbiniekiem, bet arī visiem klientiem. Arī informācijai par darba organizācijas izmaiņām un noteikto karantīnu institūcijā, kā arī ar to saistīto aizliegumu apmeklēt klientus Covid-19 pandēmijas laikā ir izskaidrojama ne tikai visiem institūcijas darbiniekiem un klientiem, bet arī klientu tuviniekiem un draugiem. Turklāt visai aktuālajai informācijai par Covid-19 pandēmiju un ar to saistītajām institūcijas darba organizācijas izmaiņām jābūt nodrošinātai visiem klientiem saprotamā veidā (vieglajā valodā, piktogrammu veidā u.tml.). Informācijas pieejamības nodrošināšanai liela nozīme ir arī tādēļ, lai veicinātu klientu un viņu piederīgo izpratni par atsevišķu viņu tiesību ierobežojumiem ārkārtējās situācijas laikā.

Attiecībā uz institūciju klientu tiesību ierobežojumiem Covid-19 pandēmijas laikā būtiski nodrošināt, lai klienti arī karantīnas laikā varētu turpināt uzturēt ciešu saikni ar saviem tuviniekiem un draugiem. Jebkāda pēkšņa institūcijas klientu saziņas ar tuviniekiem un ārpusauli pārtraukšana, ne tikai negatīvi ietekmē personu garīgās veselības stāvokli, bet arī var veicināt esošo slimību saasinājumu. Tādējādi institūciju administrācijai ir pienākums ne tikai nodrošināt nepārtrauktu komunikāciju starp klientiem un viņu piederīgajiem un draugiem, bet arī izvēlēties piemērotu alternatīvās saziņas veidu, kas būtu atbilstošs gan klientu, gan arī viņu tuvinieku vēlmēm un iespējām (piemēram, regulāru tālruņa un/vai e-pasta izmantošanu, videozvanu nodrošināšanu u.tml.).

Jautājumā par sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas sniegšanas aspektiem un klientu tiesību nodrošināšanu Covid-19 pandēmijas laikā akcentējams, ka svarīgi ir atcerēties arī par ikviena klienta individuālajām vajadzībām, nepieļaujot pārlietu klientu tiesību ierobežošanu, kas varētu radīt papildu konfliktsituācijas un arī grūtības komunikācijā ar klientiem un viņu tuviniekiem. Minētais ir attiecināms gan uz regulāru pastaigu svaigā gaisā nodrošināšanu, gan arī uz klientu tiesībām uz noteiktas naudas summas izmantošanu personiskiem izdevumiem arī Covid-19 pandēmijas noteikto ierobežojumu laikā.

[5] Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums¹ paredz, ka ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija ir sociālā institūcija, kas nodrošina personai, kura vecuma vai veselības stāvokļa dēļ nespēj sevi aprūpēt, mājokli, pilnu aprūpi un sociālo rehabilitāciju.

Savukārt Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” 4.2. un 4.3. apakšpunkts² ikvienam sociālo pakalpojumu sniedzējam uzliek par pienākumu sociālo pakalpojumu satura un apjoma plānošanu un nodrošināšanu atbilstoši klienta vajadzībām, vienlaikus sniedzot skaidrojumu klientam par sociālā pakalpojumā nepieciešamajām izmaiņām, mainoties klienta funkcionālajam stāvoklim vai citiem apstākļiem.

Vienlaikus minēto noteikumu 4.4. un 4.7. apakšpunkts paredz arī pienākumu nodrošināt klienta ģimenes vai māsājniecības locekļu iesaistīšanu sociālā pakalpojuma sniegšanas procesā (izņemot gadījumus, ja tas nav klienta interesēs) un sociālo pakalpojumu sniedzēja ētikas principu ievērošanas pienākumu un darbību klienta labākajās interesēs.

Pamatojoties uz normatīvajā regulējumā noteikto sociālo pakalpojuma sniedzēja pienākumu nodrošināt ikvienam klientam viņa individuālajām vajadzībām atbilstošu

¹ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1. panta 6. punkts.

Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/68488-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-likums>

² Ministru Kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumi Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”

Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788-prasibas-socialo-pakalpojumu-sniezdzjiem>

sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju, aicinu Institūcijas administrāciju veikt sekojošas darbības klientu cilvēktiesību un vislabāko interešu nodrošināšanā:

1. Nodrošināt klientiem iespēju pārvietoties arī ārpus institūcijas teritorijas, ievērojot nepieciešamos drošības pasākumus. Jebkādiem institūcijas noteiktajiem ierobežojumiem ir jābūt pamatotiem un katrs gadījums ir jāizvērtē individuāli.
2. Nekavējoši organizēt Institūcijas klientiem iespēju pilnvērtīgai saziņai ar tuviniekiem un draugiem, nepieciešamības gadījumā lietojot personīgos aizsarglīdzekļus.
3. Pārskatīt Institūcijas klientu tikšanās ar piederīgajiem kārtību (apstiprināta 2021. gada 11. jūnijā), kritiski izvērtējot tajā noteikto ierobežojumu samērīgumu, paredzot ikviena institūcijas klienta tiesības tikt ar saviem tuviniekiem bez laika limita ierobežojuma.
4. Rast iespēju nodrošināt Institūcijas klientiem lielāku dzīvojamo platību, izmitinot istabās iespējami mazu klientu skaitu (rūpīgi izvērtējot klientu izvietošanu trīsvietīgajās, četrvietīgajās vai piecvietīgajās istabiņās), tādējādi ievērojot klientu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.
5. Nodrošināt visiem Institūcijas klientiem (tai skaitā arī slēgto nodaļu klientiem) individuālās lietošanas higiēnas līdzekļus (zobu birstes, zobu pastas), kā arī ikvienam klientam individuāli marķētas mazgāšanas švammītes, motivējot klientus tos izmantot ikdienā.
6. Nodrošināt nepieciešamos apstākļus, lai visi Institūcijas klienti varētu saturīgi pavadīt laiku, kā arī nodrošināt jēgpilnas nodarbības un aktivitātes, ņemot vērā klientu individuālās vajadzības un veikto izvērtējumu.
7. Izvērtēt Institūcijā esošo darba organizāciju un nodrošināt atbilstošus pasākumus, lai visi klienti (tai skaitā, arī ar kustību traucējumiem un klienti, kas pārvietojas riteņkrēslā), varētu regulāri doties pastaigās svaigā gaisā, pilnvērtīgi piedalīties institūcijas organizētajos pasākumos un saturīgi pavadīt brīvo laiku.

Lai nodrošinātu Institūcijā sniegto ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu atbilstību cilvēktiesību standartiem, lūdzu tās administrāciju nekavējoši veikt visas nepieciešamās darbības minēto rekomendāciju ieviešanai.

Par tiesībsarga rekomendāciju izpildi un plānotajām aktivitātēm to izpildei lūdzu informēt līdz 2021. gada 1. septembrim.

Pateicos par vizītes laikā sniegto informāciju un sadarbību ar Tiesībsarga biroja pārstāvjiem.

Ar cieņu
tiesībsarga pilnvarojumā
Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas
vadītāja

Ineta Piļāne

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu